

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เพื่อวางแผนการพัฒนาชุมชนตาม
ภูมิสังคม อย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านทรายมูล หมู่ที่ 5 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัด
เชียงใหม่ ได้กำหนดวิธีวิจัยดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการในเขตพื้นที่บ้านทรายมูล
หมู่ที่ 5 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้นำครอบครัวหรือตัวแทนแต่ละครอบครัวของ
บ้านทรายมูล หมู่ที่ 5 ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งหมด 162 คน (162
ครอบครัว 86 ครัวเรือน)

ผู้นำชุมชนบ้านทรายมูล จำนวน 25 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำที่มาจากการ
เลือกตั้ง/แต่งตั้ง ผู้นำธรรมชาติ เจ้าอาวาสวัดทรายมูลและผู้อำนวยการ โรงเรียนทรายทองราษฎร์
อุทิศ (บ้านทรายมูล)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :
PAR) โดย

1.1 สร้างเวทีชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำแผน
พัฒนาชุมชน

2. เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.1 ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก(indept interview)

2.2 ใช้เทคนิคการทำ Focus Group Mind Map Future Search Conference (F.S.C.) และ SWOT analysis ตลอดทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

3. รวบรวมข้อมูลระดับทุติยภูมิ จากผู้ใหญ่บ้านและผู้อาวุโสภายในหมู่บ้าน ส่วนราชการและหน่วยงานในพื้นที่ ตลอดทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. กระตุ้นวิสัยทัศน์ของผู้นำชุมชน โดยนำเสนอบทเรียนจากชุมชนภายนอกที่ดีในเรื่องต่างๆ โดยใช้สื่อมัลติมีเดียและสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง

วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการตามแผนดำเนินงานดังนี้

1. สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทน จำนวน 162 ครอบครัว
2. รวบรวมข้อมูลทุกประเด็นตามหัวข้อการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลที่ได้รับ นำมาสรุปเป็นข้อมูลโดยรวมของชุมชน เพื่อใช้ประกอบการทำแผนพัฒนาฯ ในการจัดเวทีชุมชน
3. นำผู้นำการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านศึกษาดูงาน การจัดการวางแผนพัฒนาชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อนำแนวคิดที่ได้ มาปรับใช้ให้เข้ากับภูมิสังคมบ้านทรายมูล
4. จัดเวทีชุมชน โดยนำข้อมูลที่สรุปได้จากการสัมภาษณ์ทุกครอบครัว และจากการศึกษาดูงาน นำมาเป็นประเด็นให้ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมปัญหาในแต่ละด้านหรือประเด็นที่ชุมชนต้องการกำหนด ให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาชุมชนบ้านทรายมูล จากนั้นจึงร่วมกันเขียนแผนพัฒนาชุมชนบ้านทรายมูล
5. จัดเวทีชุมชน โดยให้ผู้นำครอบครัวหรือตัวแทนแต่ละครอบครัว ของบ้านทรายมูล จำนวนทั้งหมด 162 ครอบครัว ร่วมกันให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาชุมชน โดยการทำประชาพิจารณ์
6. จัดเวทีชุมชน โดยผู้นำการเปลี่ยนแปลงนำแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านการทำประชาพิจารณ์แล้ว มาร่วมกันเขียนเป็นโครงการในด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการแปลงผลจากแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยจัดทำเป็นคำร้อยละ

(percentage) ค่าเฉลี่ย (arithmetic mean) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้รับการศึกษา นำมาแจกแจง
ในรูปค่าสถิติอย่างง่ายแล้วทำการสรุปผล

2. วิเคราะห์การมีส่วนร่วม โดยใช้การสังเกตแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
ที่มีต่อผู้นำครอบครัวหรือตัวแทนแต่ละครอบครัว ตลอดทั้งผู้นำชุมชนบ้านทรายมูล โดยพิจารณาจาก

2.1 การเข้าร่วมกิจกรรม ความสม่ำเสมอ

2.2 ความต่อเนื่องและจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง

2.3 การเปลี่ยนแปลงลักษณะการมีส่วนร่วม เช่น ร่วมรับฟังหรือร่วมแสดง

ความคิดเห็น

2.4 เนื้อหาคำพูด (content analysis) ตลอดทั้งการแสดงออก

2.5 การสรุปบทเรียนภายหลังจากการทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง

ตาราง 2 สรุปวิธีการและระยะเวลาดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ในงานวิจัย

กิจกรรม	วิธีการ/สถานที่	ระยะเวลา
1. สร้างความเข้าใจ ในการทำแผนพัฒนาชุมชน	-ประชุมชาวบ้าน โดยเชิญหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนเข้าร่วม ประชุม :อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน	กันยายน 2550
2. ประชุมทีมวิจัยและผู้นำชุมชน	-จัดประชุมทีมวิจัยและผู้รับการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 25 คน โดยใช้เวทีชุมชนเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้และ วิเคราะห์ชุมชน	กันยายน 2550
3. ศึกษาบริบทชุมชนบ้านทรายมูลในด้าน -เศรษฐกิจ -สังคม วัฒนธรรมและการศึกษา -ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	: อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน -สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 162 ชุด (1 ชุดประกอบด้วยข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน 9 หน้า)	ตุลาคม 2550
4. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงศึกษาดูงาน การวาง แผนพัฒนาชุมชน และการจัดการชุมชนที่ประสบ ผลสำเร็จ	:หมู่บ้านทรายมูล -นำผู้รับการเปลี่ยนแปลง จำนวน 25 คน ศึกษาดูงานบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง	ตุลาคม 2550
5. ประมวลผลและสรุปการสัมภาษณ์ หัวหน้า ครอบครัวหรือตัวแทน	:บ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง -ทำการประมวลและสรุปผลการสัมภาษณ์ หัวหน้าครอบครัวหรือ ตัวแทน จำนวน 162 ชุด	พฤศจิกายน 2550

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม	วิธีการ/สถานที่	ระยะเวลา
<p>6. จัดเวทีชุมชนเพื่อ</p> <p>- ค้นหาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แก่ชุมชน</p> <p>- ประมวลผลจากการศึกษาดูงาน บ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง</p>	<p>: สถานีเกษตรหลวงปางดะ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่</p> <p>- นำเสนอข้อมูลซึ่งสรุปได้จากกรสัมภาษณ์ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำมาเสนอต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง</p> <p>- ผู้นำการเปลี่ยนแปลงนำเสนอประเด็นปัญหาในแต่ละด้าน หรือประเด็นที่ชุมชนสนใจ โดยสถานองค์ความรู้ ซึ่งได้จากการศึกษาดูงาน และข้อมูลซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ โดยร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอประเด็นต่อที่ประชุม และร่วมกันพิจารณากำหนดแนวทาง การทำร่างแผนพัฒนาชุมชนบ้านทรายมูล</p> <p>: อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน</p>	<p>พฤศจิกายน 2550</p> <p>พฤศจิกายน 2550</p>
<p>7. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงร่วมกันร่างแผนพัฒนาชุมชนบ้านทรายมูล</p>	<p>- ผู้นำการเปลี่ยนแปลง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ข้อมูล และข้อมูลบริบทชุมชนมาประกอบ และทำการร่างแผนพัฒนาชุมชนบ้านทรายมูล</p> <p>: อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน</p>	<p>ธันวาคม 2550</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม	วิธีการ/สถานที่	ระยะเวลา
8. จัดเวทีชุมชนเพื่อทำประชาพิจารณ์ร่างแผนพัฒนาชุมชนบ้านทรายมูล	- ผู้นำครอบครัวหรือตัวแทนแต่ละครอบครัวของบ้านทรายมูล จำนวนทั้งหมด 162 ครอบครัว ร่วมกันให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาชุมชน โดยการทำประชาพิจารณ์ : อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน	มกราคม 2551
9. จัดฝึกอบรมเขียนและจัดทำโครงการ ให้แก่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง	- ผู้รับการเขียนแปลง จำนวน 25 คน เข้าร่วมฝึกอบรมโครงการเขียนโครงการ : สถานีเกษตรหลวงปางดะ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	มกราคม 2551
10. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงร่วมกันเขียนโครงการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- ผู้นำการเปลี่ยนแปลง นำแผนพัฒนาที่ผ่านการทำประชาพิจารณ์แล้ว มาร่วมกันเขียนเป็นโครงการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการแปลงผลจากแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติการ : อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน	กุมภาพันธ์ 2551